

CZU: 811.111'373.46:654

VALORI SEMANTICE ALE PREFIXOIDEOR ÎN TERMINOLOGIA TEHNICĂ

Svetlana CATERENCIUC

Universitatea Tehnică a Moldovei

Determinarea statutului funcțional al prefixoidelor are o importanță principială atât pentru revelarea proceselor și tendințelor derivaționale în metalimbajul tehnic englez din domeniul telecomunicațiilor, cât și pentru precizarea inventarului afixal al limbii engleze. Afixoidarea este inclusă în procedeele derivaționale afixale în cazul în care afixoidele, în special prefixoidele, se combină cu baze autonome ale unor unități lexicale conceptuale.

Cuvinte-cheie: *prefixoid, afixoid, etimologie, proces derivațional, diacronie, sincronie, morfem.*

SEMANTIC VALUES OF PREFIXOIDS IN TECHNICAL TERMINOLOGY

The determination of the functional status of the prefixoids is of fundamental importance both for the revealing the processes and the derivational tendencies in English technical metalanguage of the telecommunications field, as well as for the specification of the English language affixes inventory. Affixoidation is included in the affixal derivational process when the affixoids, especially prefixoids, combine with autonomous bases of conceptual lexical units.

Keywords: *prefixoid, affixoid, etymology, derivational process, diachrony, synchrony, morphem.*

Introducere

În metalimbajul tehnic englez identificăm nu doar afixarea prin prefixe și sufixe, ci și procedeele derivaționale afixoidale prin prefixoide utilizate pe larg la formarea noilor termeni. Susținem că afixoidarea face parte din procedeele derivării în situații în care prefixoidele se combină cu bazele autonome ale unor cuvinte conceptuale. Afixoidul este un element de compunere cu etimologie greco-latină care în diacronie a avut un înțeles independent, iar în sincronie poate fi utilizat în calitate de morfem afixal în situația combinării acestuia cu lexemele autonome.

Clasificarea semantică a prefixoidelor identificate în termenii din domeniul telecomunicațiilor

Analiza termenilor tehnici din domeniul tehnicii de telecomunicații a permis clasificarea prefixoidelor identificate în structura acestora.

În acest studiu vom aborda:

- termenii tehnici derivați cu prefixoide având valoare semantică ce indică acțiuni, rezultate ale acțiunii;
- termenii tehnici derivați cu prefixoide care desemnează noțiuni de substanțe, particule.

Astfel, în cadrul categoriei de *prefixoide cu valoare semantică ce indică acțiuni, rezultate ale acțiunii* vom enumera următoarele elemente prefixoidale:

1. Prefixoidul *audio-* (din lat. *audire* – „a auzi, referitor la auz”). Este un prefixoid cu o productivitate derivațională medie, fiind înregistrați 14 termeni, se atașează la baze derivaționale substantivale și adjectivale cu etimologie latină: *audiofidelity* – *audiofidelitate* (lat. *audire* + *fidelity* < lat. *fidelitas* „devotament” + *-ty*) „reproducere a sunetului pe întreaga gamă de frecvențe sonore, cu distorsiuni foarte puține din semnalul original”; *audiovisual* – *audiovizual* (lat. *audire* + *visual* < lat. *visualis* „imagine, privire”) „mijloc de informare și comunicare care se bazează pe perceperea auditivă și vizuală”; *audiovideo* – *audiovideo* (lat. *audire* + *video* < lat. *videre* „a vedea”) „referitor la radiodifuziune și televiziune”.

2. Prefixoidul *crypto-* (din gr. *kryptos* „ascuns, secret”), ca un constituent prepozitiv, redă semnificația secretizării, concretizată de unitatea lexicală a bazei de care este atașat. Acestea pot fi baze derivate substantivale de proveniență greacă și mai puțin latină, prezintă o productivitate derivațională medie, atestați fiind 21 de termeni: *cryptocommunication* – *criptocomunicație* (gr. *cryptos* + *communication* < lat. *communication* „schimb de opinii, informații prin vorbire, scris sau semne”); *cryptophone* – *criptotelefon* (gr. *cryptos* + *phone* < gr. *phone* „voce”); *cryptosystem* – *criptosistem* (gr. *kryptos* + *system* < gr. *systema* „un tot format din mai multe părți componente”) „sistem, metodă de codificate și decodificare a mesajelor secrete”; *cryptographer* – *criptograf* (gr. *kryptos* + *graher* < gr. *graphos* „scris sau desenat” + *-er*) „persoană care codifică și decodifică mesaje, coduri secrete”; *cryptoanalysis* – *criptanaliză* (gr. *kryptos* + *analysis* < gr. *analysis* „analiză”) „proces, metodă etc. utilizate pentru a traduce și a interpreta scrieri secrete, mesaje, coduri etc.”.

3. Prefixoidul *radio-* (din lat. *radius* „radio”) formează substantive, verbe și adjective, dispune de o productivitate derivațională înaltă, fiind înregistrați 83 de termeni tehnici în procesul desemnării noțiunilor din metalimbajul telecomunicațiilor, atașându-se la teme substantivale, verbale și adjectivale derivaționale de origine latină și, mai rar, de americanisme: *radiocommunication* – *radiocomunicații* (lat. *radio* + *communication* < lat. *communication* „schimb de opinii, informații prin vorbire, scris sau semne”) „transmitere și recepție la distanță a unor sunete, semnale și imagini cu ajutorul undelor radio”; *radiofan* – *radioamator* (lat. *radio* + *fan* < americanism, prescurtare pentru *fanatic* „admirator, persoană devotată, plină de entuziasm”) „persoană care, ca amator, stabilește legături între o stație radio proprie și o stație de radio străină, cu scopul de a comunica în bune condiții cu aceasta, de la o distanță cât mai mare”; *radiodistribution* – *radiodistribuție* (lat. *radio* + *distribution* < lat. *distribution* „distribuire”) „distribuție publică a programelor de radiodifuziune prin linii de telecomunicații speciale de la o stație centrală; radioficiație”; *radioelectric* – *radioelectric* (lat. *radio* + *electric* < lat. *electrum* „electric“ + *-ic*) „care aparține radioelectricității, privitor la radioelectricitate, studiat de radioelectricitate”.

4. Prefixoidul *stereo-* (din gr. *stereos* „dur, solid, puternic”). În urma investigațiilor noastre au fost atestați 11 termeni derivați cu acest element constitutiv, de unde rezultă că este caracterizat de o productivitate medie. Este atașat de teme substantivale și adjectivale de proveniență elenă: *stereophonic* – *stereofonic* (gr. *stereos* + *phonic* < gr. *phone* „voce” + *-ic*) „care aparține stereofoniei, privitor la stereofonie, bazat pe stereofonie”; *stereotape* – *bandă stereo* (gr. *stereos* + *tape* < O.E. *taeppe* „dungă”) „bandă magnetică utilizată pentru înregistrarea și reproducerea sunetului”.

5. Prefixoidul *thermo-* (din gr. *thermos* „căldură”), ca element formativ prepozitiv, este utilizat la formarea derivatelor și compuselor tehnice, prezintă o productivitate derivațională medie, fiind înregistrați 23 de termeni în domeniul telecomunicațiilor, în procesul derivațional atașându-se la teme substantivale, verbale și adjectivale de origine latină, greacă, franceză: *thermobattery* – *termobaterie* (gr. *thermos* + *battery* < fr. *Batterie* „baterie”); *thermoresistant* – *termorezistent* (gr. *thermos* + *resistant* < lat. *resistere* „a se opune, a rezista” + *-ant*) „(despre unele materiale utilizate în telecomunicații) rezistent la căldură”; *thermophone* – *termofon* (gr. *thermos* + *phone* < gr. *phone* „voce”) „traductor electroacustic care formează unde sonore pentru a calibra microfoane”.

6. Prefixoidul *magneto-* (din gr. *maghnítis* „forță de atracție”). Semnifică tot ceea ce se referă la magnet, câmp magnetic sau magnetism, se combină cu teme derivaționale substantivale, adjectivale de origine latină și greacă, se dovedește a fi un prefixoid cu o productivitate derivațională medie, fiind atestate 21 de derivate, formează termeni tehnici incluși în categoria gramaticală a substantivului, adjectivului: *magneto-resistance* – *magnetorezistență* (*magneto-* + *resistance* < lat. *resistere* „a se opune, a rezista” + *-ance*) „modificare a rezistenței electrice a unui material la expunerea la un câmp magnetic”; *magneto-electric* – *magneto-electric* (*magneto-* + *electric* < lat. *electrum* „electric“ + *-ic*) „care se referă la forțele electrice și magnetice”; *magnetophone* – *magnetofon* (*magneto-* + *phone* < gr. *phone* „voce, sunet”) „aparat care înregistrează și reproduce sunetele cu ajutorul unor benzi speciale, acoperite cu o substanță feromagnetică”.

7. Prefixoidul *strobo-* (din gr. *strobos* „a se învârti, a se suci”). Acest prefixoid nu este productiv, combinându-se cu morfemul de origine greacă *scope* formează doar derivatul *stroboscope* – *stroboscop* (gr. *strobos* + *scope* < gr. *scopion* „a se uita la”) „aparat optic cu ajutorul căruia se pot observa, înregistra sau măsura corpurile aflate în mișcare periodică”.

8. Prefixoidul *tribo-* (din gr. *tribein* „a freca”). Acest element prepozitiv de asemenea nu este productiv, înregistrându-se în domeniul telecomunicațiilor numai 4 termeni, a căror semantică este influențată de acest prefixoid, este atașat la baze derivate substantivale și adjectivale de origine latină, derivatele aparțin clasei morfologice a substantivului și adjectivului: *triboelectricity* – *triboelectricitate* (gr. *tribein* + *electricity* < lat. *electrum* „electric” + *-ity*) „electricitate produsă prin frecarea a două corpuri, dintre care cel puțin unul este dielectric”; *triboelectric* – *triboelectric* (gr. *tribein* + *electric* < lat. *electrum* „electric” + *-ic*) „referitor la triboelectricitate, care ține de triboelectricitate”; *triboluminescence* – *triboluminescență* (gr. *tribein* + *luminescence* < lat. *lumen/lumin* „lumină” + *-escence*) „emisie slabă de lumină pe care o prezintă unele substanțe cristaline atunci când sunt sfărâmate sau sparte”.

În baza analizei după principiul onomasiologic, prefixoidele care desemnează noțiuni de substanțe și particule sunt clasificate în trei subgrupe: 1) solide: *ferro-/ferri-*; 2) lichide: *hydro-*; 3) gazoase: *ozono-*. Pe lângă acestea mai sunt și două prefixoide corelate cu denumiri de particule: *electro-*, *iono-*. Numărul acestor prefixoide nu este deloc impunător, fiecare subgrupă fiind reprezentată de câte un element formativ, de

asemenea și numărul de termeni derivați de la fiecare prefixoid este foarte mic. Productivitatea respectivelor prefixoide este redusă, doar elementul prepozitiv *electro-* are un număr mai mare de derivate.

1. Prefixoidul *ferro-/ferri-* (din lat. *ferrum* „fier”) semnifică tot ceea ce se referă la fier sau prezența fierului, se distinge printr-o productivitate derivațională mică, formând doar 9 termeni în limba engleză caracteristici domeniului telecomunicațiilor, se combină cu baze substantivale și adjectivale de origine latină și greacă: *ferromagnet – feromagnet* (lat. *ferrum* + *magnet* < gr. *magneta* „corp care atrage”) „substanță feromagnetică”; *ferroelectric – ferroelectric* (< lat. *ferrum* + *electric* < lat. *electricus* „electric”) „referitoare la o substanță care dispune de polarizare spontană electrică, astfel încât polarizarea poate fi inversată de un câmp electric”.

2. Prefixoidul *hydro-* (din gr. *hydor* „(care se referă la) apă”). Servește la formarea unor substantive și adjective, acestea pot fi baze substantivale sau adjectivale de proveniență elenă, productivitatea derivațională a prefixoidului *hydro-* este redusă, fiind înregistrați doar 4 termeni formați cu acest element prepozitiv: *hydrophone – hidrofon* (gr. *hydor* + *phone* < gr. *phone* „sunet, voce”) „aparat utilizat pentru semnalizarea sub apă cu ajutorul sunetelor, format din microfoane acționate electromagnetice”; *hydrostatic – hidrostatic* (gr. *hydor* + *static* < gr. *statikos* „stare”) „care se referă la hidrostatic”.

3. Prefixoidul *ozono-* (din gr. *ozein* „miros”) a furnizat metalimbajului tehnic englez din domeniul telecomunicațiilor un singur termen interdisciplinar – substantivul *ozonosphere – ozonosferă* (gr. *ozein* + *sphere* < gr. *spaira* „minge”) „strat al atmosferei bogat în ozon, cuprins între 15 și 40 km altitudine”.

4. Prefixoidul *electro-* (din gr. *electron* „electric, bazat pe electricitate, electron”). Este utilizat pentru formarea substantivelor și adjectivelor, se atașează la teme derivaționale substantivale și adjectivale cu etimologie latină, precum și elenă, posedă productivitate derivațională medie, fiind înregistrați 25 de termeni cu prefixoidul dat: *electrocommunication – electrocomunicație* (gr. *electron* + *communication* < lat. *communication* „procesul de a comunica”) „procedeu de comunicare la distanță prin mijloace electromagnetice”; *electroconductibility – conductibilitate electrică* (gr. *electron* + *conductibility* < lat. *conductus* „a conduce, a împreuna” + *-ibility*) „proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de curent electric sub acțiunea unei diferențe de potențial”; *electrodynamic – electrodinamic* (gr. *electron* + *dynamic* < gr. *dynamikos* „forță”) „referitor la stările și la fenomenele legate de prezența câmpului electromagnetic variabil în timp, referitor la acțiunile care se exercită între conductoarele parcurse de curenții electrici; care aparține acestor stări, fenomene și acțiuni”.

5. Prefixoidul *iono-/ion-* (variantele *iono-* este utilizată înainte de consoane) (din gr. *ion* „(particulă electrică)”). Productivitatea derivațională a acestui prefixoid este foarte mică, atestate fiind doar 5 derivate. Este atașat la teme substantivale de proveniență greacă: *ionophone – ionofon* (gr. *iono* + *phone* < gr. *phone* „sunet, voce”) „traductor electroacustic care transformă direct energia electrică în energie acustică”; *ionosphere – ionosferă* (gr. *ion* + *sphere* < gr. *spaira* „minge”) „strat superior al atmosferei, cuprins aproximativ între 50 și 500 km, în care gazele componente sunt rarefiate și încărcate cu ioni, în această regiune atomii încărcăți reflectă undele radio care fac posibilă comunicarea la distanțe mari la suprafața Pamântului”.

Concluzii

Vom menționa că în terminologia tehnică din limba engleză sunt evidente tendințele de renovare a sistemului afixal, în special a celui prefixal, ca urmare a trecerii elementelor de compunere culte de origine greco-latină în categoria morfemelor afixale. Astfel, procedeu derivațional afixal al termenilor tehnici capătă noi dimensiuni și cu totul altă configurație în perimetrul morfologiei lexicale, care se evidențiază prin extinderea hotarelor și includerea prefixoidelor în categoria afixelor, iar termenii, în componența cărora se identifică prefixoidele în calitate de elemente inițiale în combinație cu lexeme autonome, vor fi considerați derivate prefixale.

Date despre autor:

Svetlana CATERENCIUC, doctor în filologie, conferențiar universitar, șef al Departamentului *Limbi Străine*, Universitatea Tehnică a Moldovei

E-mail: svetlana.caterenciuc@lm.utm.md

Prezentat la 11.07.2018